

FOIĂ ENCICLOPEDICĂ LITERARĂ, *** APARE IN FIECARE LUNĂ DE DOUË-ORI

<p>Prețul abonamentului:</p> <p>Pentru Austro-Ungaria 6 corone</p> <p>Pentru România și străinătate 8 franci</p> <p>Inserate 1 cm. □ o dată 2 fil. de două-ori 3 fil.</p>	<p>PROPRIETAR ȘI EDITOR:</p> <p>GEORGIU M. UNGUREAN</p> <p>REDACTOR RESPONSABIL:</p> <p>S. P. SIMONU.</p>	<p>Tot ce privește foia sunt a se trimite la</p> <p>Redacția și Administrația „Rev. Ilustrată“</p> <p>Bistrița, strada Lemnelor 44.</p>
---	---	--

Creștinism și Românism.

— Din Istoria civilizațiunii poporului român. —

(Urmare)

— Zorile frumoșe
Pre cer se arată,
O epochă nouă
Pre vestind.
România totă
Se desfată,
Lumina dorită,
Dobândind —!

Așa dară, ce a pierdut Românismul greco-catolic? Ce defect a suferit Românismul prin alipirea unei părți însemnate la biserica română?

Am arătat în articolul precedent, că nu s'a făcut nici o schimbare în detrimentul Românismului prin unire, nici bisericesce, nici naționalicesce!

S'a latinizat, s'a renegat dora credința și biserica noastră? Greco-catolicii doră s'au renegat și înstrăinat de corpul națiunii? Cultura și știința au dat doră în dărăpt?... Bărbați de știință, de politică, de cultură și esperință, *cuantitative* și *calitative* au avut doră în măsură mai mare greco-orientalității sau greco-catolicității?

Acăsta o va spune odată istoria critică a culturii românești!

Așa dară, ce a pierdut Românismul?

Dar, cine nu perde, — câștigă.

Și, ce a câștigat Românismul prin unirea unei părți a Românilor, — aceea ărași o va spune odată, — istoria critică a Românilor...

Și, dacă o parte a Românismului, nu a suferit nici odată, *ma, a câștigat*, prin aderința sa la biserica română — atunei în *mod consecuent* putem concluda, că întreg Românismul, când acelei biserici, — *ar fi ade: at* — n'ar fi suferit nici atâta daună, cât s'ar imagina că a suferit, ma s'ar fi câștigat mai mult. Atunci,

s'ar fi unit, religionalminte, întreg Românismul și întreg elementul latin, din orient, cu elementul latin din apus, care este de un sânge, natură și talent?

De multe ori, auzim, că se dice, ca religiunea orientală, este religiunea noastră *strămoșescă*?

Dar apoi, unii unguri catolici din Ardeal, cari s'au întors de la reformați. *încă* și *asemenea* pot dice că religiunea reformată, de la carea s'au desbinat, nu de mult — este religiunea lor strămoșescă și antică ori genuina?!

Și au acestia drept?

Creștinismul sau catolicismul, în lupta sa pre acest păment, formând *biserica militantă*, a avut durerea și doliul se vadă, cum s'au născut, din densul, ce era în luptă titanică, întru câștigarea coronei pentru idealul seu, — trei mari confesiuni: „Arianismul“, Biserica bisantină, și Protestantismul.

A cădut și s'a lăsat și elementul român dela Dunăre și Carpați în brațele Bisantinismului născut din biserica militantă universală și nu puțin a suferit, pre cum dela *Islamism* în privința socială și politică — asemenea dela Bisantinism în privința socială, culturală și eclesiastică?

Pentru o parte mare a Românismului, care s'a apropiat religionalminte de frații săi latini și de urbea eternă, a fost nu mai mult, de cât o inspirațiune dionă, o deșeptare din somnul nesciinții seclilor tirani, a fost o lovitură în sortea și viața poporului român, — dar o lovitură de bun auguriu, o lovitură, prin care „Statusquo“ se schimbă și naia vieții poporului român, capătă matoșii, cari se-i dee alt curs pre marea culturii, desvoltării și trainiciei naționale!

Nu numai din *scop politic*, și nu din principiul că Uniunea se fie numai un: Instrumentum Regni — ci din voia și dispușiunea Proniei, s'a întemplat acăsta lovitură în viața Ro-

mănimului, — și după cum a pretins neadormitul *geniu*, care vigilează ne'ncetat la porțile vieții fie-cărui popor și prin urmare și la Porțile vieții românești...

Prin urmare, Romănimul, nu a pierdut, ci a câștigat...

Da, și când se va scrie și tracta odată despre această temă interesantă, se va vedea că așa este?

Căci, prefiresce — scim și aceea, din istorie și din experiență — și cunoștem daunele politice — naționale, și constituționale a unui popor și a unei națiuni politice — omogene ori ne omogene — cauzate pre contul religiei sau, din cauza diversității de confesiune. Este aceasta, ca și o peie, pre carea ori cât o speli nu o poți curăți în deajuns. Dar cine, pentru D-zeu, ar putea intercala în acest studiu — o atare conferință sau temă, ce ar tracta luptele politice ale statelor din cauza diferenței religioase?

Când se va studia și tracta acest obiect, veți vedea, cum s'au întâmplat lupte, cum a cădut guverne; cum sau făcut rebele, cum și astăzi se perde timpul în Parlamente, din cauza diferențelor de religie?!...

Ați auzit de *Wiggih* și *Thorii* din Anglia; de *Lobonții* și *Curușii* din Ungaria. De luptele lui *Ferdinand* și *Wallenstein* cu *Gustav Adolf* și *Sacsonii*, — despre succesiunile la tron în Mexico etc.

În timpul prezente chiar cetim zilnic, despre partidul popular catolic din Ungaria — despre creștinii — sociali cu *Lueger* (pron. Luiger) despre scenele turbulente alui *Wolf*, *Schönezer* ca pangermăniști în contra catolicismului bătându-și peptul și strigând: „Los von Rom!“ Ați citit de teoriile lui *Grassman* dezvoltate în Parlament contra Moralului lui *Ligourg*; espunerile pline de ură și calumniile la adresa bisericii romane în Parlamentul austriac, al unui *Dr. Euler*, *Dr. Eisenkolb*, pr. și espunerile despre existența și Problema *Protestantismului*, de *Dr. H. Schell* în o foie germană. Ce însămnă apoi: *Kultur Kampf* german, de o parte, și *Centrul* lui *Winthors* de altă parte. Mulți susțin că statul și națiunea, nu are a face nimic cu religia, și un ministru actual a dis, că în naintea lui *Jidovul*, *Ungurul*, *Romanul* și *Sasul*, — sunt tot una!

Și cu toate, acestea, cum vedem chiar astăzi, — nu este așa.

Nu este așa cu toate că omenii nu dau, pre această chestiune — *nimic*, de orecă este acum, nu evul mediu ci evul nou și secolul XX.

Ci, luptele politice, născute din diversitatea de religie, nu vor înceta niciodată, cu tot liberamismul lumii moderne.

S'a susținut, și se susține la noi Romăni, până în ziua de astăzi, că *religiunea nu are a face cu națiunea?* În genere așa s'ar paria că este. Nu este așa și nu poate fi așa, dacă ajepă la articiii, ce iam scris mai nainte în asta privință și dacă neaducem aminte de clasa rustică, indentifică religia cu națiunea.

Cu atât mult, credem, ce a făcut și capital pe contul religiei clasea inteligentă și factorii chemați pentru cultura poporului român.

Dacă cetim tot ce s'a scris, și luăm în considerare tot ce s'a petrecut în asta privință, cum a fost orecă cum isolat Romanul ardelean de cel din România în privința raporturilor de progres și cultură; — ma pe terenul cultural social și de civilizațiune, greco-catolicul a avut o directivă, și greco-orientalul altu; — în multe privințe, din cauze religioase, factorii, ce se împuneau, nu conlucrau între sine în unire, ci mai mult isobați — din care motiv, mult a suferit spiritul de progres și de luminare pre mai multe terene. Aci apoi putem esclama cu poetul latin: „Quid, quid delirant reges, plectuntur Acuiui!“ Cu toate acestea greco-catolicismul, a făcut progresele cele mai minunate, cari relativ cercușărilor, nu le-ar fi putut face alt popor.

Îndată după unire, fii Romănilor se îndreptă spre apus — la Roma și la Viena, la focularele, ce aprind sufletulu și înfăbântă inimile acolora, cari alergă acolo, setoși oecă tot ce e *mare*, *nobil*, *sânt*, și *idealist*! „De propaganda fide“ în Roma, „Pasmaneul“ și „Sta Barbară“ în Viena, au făcut pentru poporul roman aceea, ce au făcut Atena și Alesandria pentru lumea veche. Deodată cu cultura bisericăscă, Romanul se întărește și în cultura națională. Aceasta cultură o iubea și ovlaviosul martir *Aron*, când a dis: „*Națiunea trebe crescută, luminată,*

zelul național descepat, — și atunci străinii vor avea respect de noi!...”

De desceptarea și cultura greco-catolicilor se impresonează și frații lor despre munți: „*O singură shintec — scrie G. Misail — mai licuresce printre negurile cerului și asemenea lucrărilor de preste di se apropie de noi. Pe când la noi, în România nu există de cât vreo două, trei, buchermite grecesci, dincolo de munți — în Ardeal, înfloresc școlile adevărat românești din Blașiu!...*” Și erasi în alt loc: „*Renumele liceului din Blașiu, crește, vedând cu ochii, viața și lumina reversând în tote părțile. Pare că geniul vechii Rome se scotă din mormântul său secular spre a mai descepta odată coloniile lui Traian!*” *Al. Odobescul*, numesce Blașiu greco-catolicilor:

„*Cea mai roditoare reședință școlară — românească!*”

— *In Blașiu — scrie P. Harian — care a fost dela Unire încoco — este și va fi cu totă probabilitatea și în venitor: Fântâna și tăria cea mai solidă a Romăniei luminate, nu numai în Ardeal, ci prin învățăturile lui P. Major, G. Sincăi, Micul, Cipariu; Barțiu a căror școlă a fost Blașiu, fântâna și tăria Romănimului preste tot.*”

Unirea cu Urbea eternă, fără indoială, neau dat nouă re un *Petru Major*, pre un *Georgiu Gabr. Sincăi*, pre carele *Edgard Quinett* l numesce de nă *Muratori* al Romănilor, care a purtat o națiune în o cârpă.

Er *Samuilă Clain*, Micul, ce a fost pentru poporul nostru, de cât un „*Athanasiu Kircher*“ al lumii de știință, — care a zelat în totă viața, pentru înaintarea literaturii, din care cauza, vom da aci după *Dr. Grama*, catalogul cel lung al opurilor sale, care de sigur pune pe ori ce literat de astăzi în uimire.

1. Gramatica limbii române ed: 1780.
2. De Matrimonio juxta disciplinam graecae ecclesiae ed: 1781.
3. De jejunio graecae orientalis ecclesiae 1781.
4. Teologia morală ed: 2 tomuri.
5. Întręga Biblia, test. r. și n. după textul evreic și grecesc.
6. Iosif Flaviu.
7. Etica și Dreptul firii ed: 1800.
8. Logica după Baumeister.
9. Istoria universală după Millot.
10. Acatistier, Metafisica și Aritmetica.
11. Canonele, tuturor sinodelor,
12. Opurile S-t. Ciril din Erusalim.
13. Omiliile și Ascetica S-t Basiliu.
14. Omiliile S-t Ioan Gură de aur, ale S-tului Gregoriu teologul, Efraim, Ciril, din Alesandria, Efrim Sirul, Athanasiu și Andreiu Criteanul și cateva de alui I. Damaschin.
15. Istoria lui Varlaam și alui Iosafat.
16. Cavintele S-tului Pachomiu și Dorotheiu,
17. Învețăturile lui Toma de Kempis.
18. Segneri — de penitenția.
19. Istoria Schismei de Cerulariu și a sinodului de la Florenția.
20. Din istoria bisericăscă a lui Fleury.
21. Un tractat despre căsătorie, un tractat filosofic-teologic despre Revelațiune.
22. Istoria Romănilor dela început până în secolul XVIII. Despre starea și politica călugărilor orientali.
23. Istoria bisericăscă a Romănilor. Practica consistorială.
24. Belisar — după Marmontel, Lucian.
25. Scara St. Ioan Climach.
26. Viața și opurile lui Esop,
27. A conlucrat și la edarea dictionarului de Buda și a

ajutat și îndreptat edarea mai a tuturor opurilor câte au eșit în Blașiu pre timpul petrecerii lui în mânăstire și pre lângă aceea a purtat și oficiile cele grele de profesor și concionator. Lipsesce din acest conspect alui *Dr. Grama*, însă cartea așa numită „*Propovădania*“ sau învețăutra la omenii morți edată în Blașiu la anul 1784. care este pentru ureoii un model neperitor și astăzi pentru rostirea de predicii funebrele și mai cu sémă de iertăciuni.

Pre drept esclamă istoricul *Sincai*, după enumerarea opurilor lui: *Și ecă aceștia sunt monumentele și silințele unui om greco-catolic! . . . Dică acum calumniatorii, că călugării și alți bărbați de ritul și națiunea noastră sunt rudi, — prosti — le-neși și nepricepători și neapți pentru cultivarea artelor bune și a științelor.*

Nu fără rezon ni se oferă de sine 3 elemente pentru progresul ce s'au ivit în dezvoltarea românismului, în acelea timpuri când ignoranța se luptă cu lumina reserindă pe orisonul Europei.

Vedem în viața românismului greco-catolic, că introducându-se și la ordine:

- a) viața monastică și celibatul,
- b) influința apusului civilizat asupra tinerilor și capacităților române, și
- c) Liceul din Blăși și studiarea cu temei a l. latine.

Cum?

Dacă preoția în genere a fost, începând din timpurile cele mai vechi, istorice, — o clasă sau o *castă deosebită*: și dacă Pontificii cu rîmune, au vrut se o pînă pre o treptă alături cu clasa militară, voind ad: se o separeze de lumea civilă și profană, — voind, ad: ca aceștia preoție se trăiască pe pămînt numai pentru scopul, pentru care e chemată și alesă — atunci unde, pre fața pămîntului este mai sublimă, ca o preoție, ce-și are idealul său? „*Voi nu sunteți din lume, de aceea ve uresee pre voi lumea!*” esclamă Mântuitorul nostru.

Acest ideal, a vrut să-l realizeze în totă puterea Acel glorios pontific român, care propunându-și se reformeze biserica catolică „*in capite et membris*, — a introdus și celibatul la clerul de mir.

Intru, adevăr clerul celib al bisericii catolice nu depinde de la masă, dela casă, de la femeie și copil, amăsurat vorbelor lui Christ: „*Frații mei și maica mea, — aceștia sunt!*”

Dacă intru adevăr, celibatul este bine folosit, amăsurat destinațiunii și scopului său, atunci cine poate pătrunde binefacerile și tăria, dar mai pre sus, efectul celibatului, pentru o biserică militantă pre pămînt, cum e biserică lui Christos? Căci: „*Spre cer, ridic ochii mei!* . . .”

De multeori îți vine se te întreb: „Și tu, care esti preot, mai poți pași spre idealul ție dat, când nu ești independent în lume, când ești sclavul și unelța grigilor și a valurilor lumesci — asemenea omului civil și persoanei materialistice? Mai poți gândi atunci la idealul ție?”

Mai poți se te ocupi de sortea omenimei, de a bisericii și națiunii tale, — mai poți se te încordi pentru știință și cultură, de care ai necesitate în lupta ce-o încercă creștinismul cu Bălaurul seculului?

Dacă nu *trei* părți, apoi *junătate*, de secur, din preoția română este destul de reu dotată și misera! Aduge că: Mulți

preoți căsătoriți, rămân văduvei, și încă uniți chiar de tineri — și rămân cu o droie de copil mic pe cap!

E grea, e foarte grea, de percur, „*via crucis*” — pentru aceștia! . . .

Sau, preoții, cari sunt cruțați de acesta sorte neferice, asemenea nu-și ved capul de exigențele dilnice reclamate de viața familială — de creșterea și educațiunea familiei, pre carea nu o pot lăsa ne educată și ne cultivată, căci acum nu este înainte de 1848?

E grea, e foarte grea de percur „*via crucis*” — și pentru aceștia!

Și ce jertfe, ce dotățiuni, ar mai putea se face est-mod clerul nostru laic pre altarul Românismului, când trebuie să-și vadă de propria-i susținere?

De aceea, puține fondățiuni naționale s. bisericesci s'au făcut, de s'au făcut, de cătră clerul rural; fondățiuni sau stîpendii pentru sermanii copilași de român, ce i vață la șole cu coja uscată, le-au făcut alți bărbați și în spese le-au făcut preoțimea celibă și regulară — la noi la greco-catolic.

Și nu poți defaima pentru acesta pre clerul mirean, care are familie și e lipit de lumea materială, de orece chiar și moralul ne învață că: „*Prima personă, Ego!*”

Ce s'ar fi făcut pentru D-dău, acei profesori din 1848, cari în urma detestabilului proces cu Eu. Lemeni ce a durat mai mulți ani, au fost eliminați și aruncați în lîmne — dacă acei profesori ar fi fost, legați de familie, de casă și de masă? Ma, ar fi făcut ei aceea, ce au făcut, când ar fi avut familia?

Istoria și faptele de istorie, le fac, sau le încep mai înainte omenii liberi, independenți — *tinerimea*.

Celibii pururea sunt tineri — ei sunt *junimea*; sunt aceea, ce a dis poetul francez, *L. Chénier* despre Homer: „*Est encore jeune!*”

Mulți sunt, cari nici odată nu au dat ceva pond pre viața celibatară. În lume, caută se domnescă și *superficialitatea!*

Se privim înderept, cu un seclu chiar la profesoria celibă din Blăși; se ne dăm samă și despre ocupațiunile cele multe și laboreea fără margini a unui capital episcopesc?

Cine se mai discute asupra acestor adevăruri?

Cine au făcut, compus, și scrie cărțile și manualele cele multe de literatură și de școlă, dacă nu celibii din Blăși?

Cine ni-a dat cea mai bună gramatică pentru limba română; cine ni-a croit cea mai corectă ortografie în scriere dacă nu *Timoteu Cipariu* „*Măgăzinul de știință*, care se presintă și astăzi înaintea ochilor noștri — după cum îl vedem odinioară — ca un erudit monach de știință pl Franciei — ca un *Döllinger* și Fenelon.

S. P. Simonu.

Spune-mi de ce te mai iubesc?

*Eram atât de neferice,
Fîind dus din jurul meu,
Paré că inima-mi se sfarmă,
Se sfarmă amar de dorul teu.*

*Și tot plîngeam și di și nôpte —
Apoi cu suflet desperat,
Voiam se plec și eu în lume,
Ca se te uit cum mai uitat.
Și tot plîngeam și di și nôpte.*

*În gând mi-am pus, „curent de ură”
Se-ți rostesc, când deu, ar fi
Ca mă'odată-n astă viață,
Noi amîndoi ne-am întalni?*

*Dar, ah, cuvintele de ură,
Ce atîta timp le-am pregătît,
Cum le-am uitat așa de grabă,
Când iarăși, iarăși ai venit.*

*Orî cât le caut în gîndire-mi
De ce, nici unul nu găsesc? . . .
Și dacă am vrut și tu se suferi,
Spune-mi de ce te mai iubesc?*

Valeria Grama.

Mormântul păstoriului.

(Urmare)

Ileana va fi a mea! duse în durerea lui, deschizându-și demineța ochii după un vis neliniscit. Nu scia ce va face, dar simțea, că pasiunea l'induplecă la ceva faptă. Na câștigat de turmă, n'a dejunat, dar în conștiință și-a pus cuțitul seu cel lung. După aceea a concredut vitele grijei botoșeriului seu năuc, ér el s'a în fundat în desimea pădurei încă întunecată. — Fără minte a vagabundat prin pădure. Picioarele-i fără voință l'ducu cătră isvorul „*Minunilor*.” De multe ori sta locului, ba s'a și întors, dar ea și cum ar fi rătăcit prin bătăturile cunoscute, necurmat se întorcea în regiunea isvorului „*Minunilor*”: se aședea pe câte o stâncă, apoi ér se scula și mergea mai departe. În livada înflorită și de nou se aruncă la pământ și din buzele-i pâlăitoare ese o mugire animalică. — A sosit mēda-đi. —

Ileana cu ceva înainte de mēda-đi de regulă avea datina se-și lese soțul singur spre a fugi până acasă, ca stringând rămășițele de la dejun se le ducă bărbatului la prânz. Ađi chiar prin livada aceea a trebuit se treacă, în care suferea Avram în pasiunile sale de amor. A tresărit, când a obserat pe Avram cu fața distinsă, care-și inholbase ochii săi tocmai asupra ei. —

A voit se alerge îndărăpt, dar nu se putea mișca; a voit se strige cât o lua gura, dar glas nu eșă din peptul ei apăsat. Ér Avram cu pași repeđi se apropia de ea, ca lupul de prada sa.

Ajungēnd lângă Ileana, Avram stă locului. Nu s'a putut atinge de frumoșa femeie, de nevasta altuia. Numai lin șoptind o întreba: Ileana, unde-ți bărbatul? Măcar, că bine putea se audă țiuțiuțiu țingalăului și timpita sunare a clopotului. Ileana tot fără a fi putut grăi stătea sub efectul privirii bărbatului cu aspect forțat și mâna ei în conștiință a indicat direcțiunea. Ileana, juncanul meu tot între vitele lui Ionel s'a amestecat. — Acea nu e drept Avrame! erupe nevasta. Ba! da! il cunosc după țingalău! Nu-i drept Avrame, juncanul tēu nu e între ai noștri!...

Tu-ți bați capul pe ceva reu!... Avrame tu ai femeie și copii!... Ai dreptate, pōte că am ceva cuget reu, dar eu las juncanul meu la voi, da, l'las vouē, numai vină la mine, direge coliba mea, mē curăță pe mine. — Avrame dute, lasă-me în pace! Ileana șopti el, trebuie se fii a mea! Ori cum dar trebuie se fii a mea! Voiu fi lotru, te voiu răpi! Voiu fi drac, te voiu amăgi! Voiu fi om ucid și te voiu face a mea. —

Hei, nu sciu cum, dar trebuie se fii a mea. *Iubescel și pe el, dar și pre mine!* Ileana s'a câștigat curagiu. — Bine-i Avrame! Dacă ești nebun voiesc a te ajuta! *Voi fi drăguța ta și femeia lui!* Numai acum în momentul acesta te rog, mergi acasă te linișcesc. Mai întâlneom încă noi! Aceste le-a đis în așa sincer ton. pot dice voia, încât Avram le-a și cređut — Ileana, nu spune lui Ionel, că am fost pe aici. — Nu, nai grije! Numai acum te du! Mai întâlneom noi încă. Avram a cređut vorbelor și nu mult după aceea a dispărut în desis. Ileana câteva timp. până ce l'a vėđut și a auđit tropotul lui, a băgat samă după el, apoi linișcită a plecat în treburile sale acasă cu un zimbet, de compătimire pe buze.

* * *

Avram îndată ce a fost departe de cercul fermecător al Ilenei, și-a venit în ori și a început a medita. Și a cugetat la convorbirea intimată și îndată a prevėđut că așa na fi bine. Ileana cu mult mai tare și iubesc bărbatul, decât se fie în stare al înșela. Ileana numai pentru aceea l'a mângăiat, ca se scape de el, și să se potă apăra de altă dată. — Ileana în veci nu va fi a lui. — *Ileana totuși va fi a mea!*...

Apoi cu hotărire firmă s'a întors în cătrău sunau clopotele și țingalăuțele. Pripit a ajuns acolo, unde Ionel se odihnea în iarba. Ionele sum aici! Redă-mi juncanul! Avrame ț-am spus erī, că la mine înzădar cercetezi! Juncanul nu ți aici! Ér nevasta e a mea! Ai priceput! Și vorbind s'a sculat. — Dar va fi a mea! Răchni orbesce Avram și cu cuțitul scos, ca un animal sălbatic sări asupra contrariului seu. Până în mănunchiu implântă cuțitul în peptul lui Ionel, înainte de ce acesta s'ar fi putut folosi de al său. Fără nici un cuvēt a căđut la pământ. — Venindu-și în ori. Avram s'a inspăimântat sub povōra pēcatului. —

Cunoscința aceluia, că el e *om ucid*, la înfricat, la nebunit. Nu scia pentru-ce? Nu scia cum? Dar venind la cunoscința omorului său, sa îngrijit despre aședarea cadavrului. Pōte, ca se nu scie Ileana; pōte, ca se nu potă vorbi în contra-i vitele, ce se uitau la el; dōra sel ascundă din naintea lui Dumneđu, inse ori ce se-i fie trebuie sel așede. Aici aprōpe de locul amorului stăteau doi brađi tristi pe ripa unei cascade, care ađi inse nu esistă. — Intre ei este loc destul pentru un cosciug. —

Aici a alergat Avram, cu cuțitul a serumat pământul, cu unghiile la săpat, apoi a tirit trupul mort în el. Nici nu a obserat, că ceriul se în furiase. Măcar, că în acēsta regiune întreconstringerea norilor și izbucnirea furtunei abia este diferință cât de câteva minute. — Avram nici nu sfărșea cu îngroparea, când și erupe cu totă puterea viscolul mănios și resbunător.

Avram inse era în loc periculos. Cascada peste câteva minute se umplu cu apă, ma a și esundat din mateă. Abia a putut vro câteva pași face în sus pe costea țepișă, când apoi abia resuflând sa oprit și și-a întors privirea spre locul faptei sale teribile. Dar il cuprinse terōrea, când vėđu, că esundarea, vârtejul începe a se învėrti de asupra mormântului lui Ionel, apa începe a spăla pământul nu de mult scurmat. —

Acuș se nasce de asupra vârteji spumegosē și deodată scōte cadavrul, apoi ea și cum ar voi se sară spre un arbore și se — de el: în față cu el sta nemișcat în picioare. Avram se nfioră, ar fugi dar nu pote. Din vârful muntelui se repede o stâncă despicată cu vuet mai mare decât tunctul. — Chiar pre el vine, dar el nu o vede, nu o aude, el se uită gură-căscată la Ionel, ce sta în față cu el.

De odata inse dispere Avram, stâncă la răpit cu sine și nici nu se opresee cu corpul lui sdrențurat până în fundul cascadei. —

Ceriul s'a domolit, nori sau tras și sōrele iarăși a lucit. Vârtejul unflat eurge mai departe, din stâncă omoritoare se vede numai un virfuleț.

Totul s'a liniștit, ca mai nainte cu o jumătate de oră.

* * *

Pe Ileana a ajuns'o furtuna pe drum, fiind-că inse era mai aprōpe de casă, a fugit înapoi. Se năcăgea după Ionel, deōrece dōra plouă, și-i frig. Buzele sale șoptiră o rugăciune. După aceea cu mâna tremurēndă culege mănecarea și pornesce cu pași grăbiți peste petrele plouate, peste liveđile udate și peste părăuțele scādēnde, la Ionel. De departe vede pe Ionel, care o aștepta stând în proptit de arbore. Alergă spre el și vėđēnd, că stă neclintit, cugetă, că dōra e indignat. Fuge la el și se nisuesce al împreteni cu dulcī sărutări.

Ionel, sum aici! Udatuteai tare? Firesce că a trebuit se-ți aduc veștimente curate!... Se uită la față plină de imală și la îmbrăcăminte-i mirendu-se, că nici nu grăesce, nici nu se mișcă.

Se uită și mai bine la el, și vėđēnd, că din ochii deschisi s'a stins focul, că nu... acățat fiind cu pletele-i de creanga unui arbore, de care că stă, cu un strigăt înfricoșat cade la picioarele soțului ei mort. Durerea a omorit-o pe Ileana. S'a revenit în ori. de orece mai avea dătorințe. Durerea cumplită nu i-a luat mințile, mai tare a facuto nesimțitoare, ca pe una, ca cea pentru care tot principiul de viață s'a sfărșit, cărei viața mai mult nu-i pote da consolare și plăcere.

Încēt s'a ridicat de la picioarele soțului său, a despletit frumos pletele lui, cari erau sucite în jurul crengii și l'a aședat frumos la trupina arborelui. Apoi i-a șoptit vorbe domole, în tristate, amorōse.

Ionel dulcele meu, unicul meu amor, da, ai murit? Mai lăsat pe mine orfană, veduvă? Ce se fac acum cu tine? Ce se fac fără tine? Cum a putut eși eroul tēu suflet prin acēsta gaură mică, ce e deasupra inimei? Așa e, că ai murit pentru mine? Te-a omorit sălbaticul cela de Avram? El te-a atacat cu mâna omoritoare, în mod sălbatic Așa-e? Dar nu, nu te teme, Ionel unicul meu soț, eu pentru aceea tot nu voi fi a lui!... Tu ai murit pentru mine și eu voi scī muri după tine! Pe aceea mē jur, auđi Ionel! Bată-te Dumneđu Avrame, cu

ambele lui mâni, strigă ea în fine cu ton plângător și sărind în picioare. Bată-te, dacă mai trăești! Apoi ăi s'a plecat la mortul ei și-l ștergea și-l săruta.

Dar, ce se fac cu tine, Ionelul meu! Astfel numai nu putem trăi, dacă tu ești mort acuma, ție-ți trebuie înmormântare! Cine se te înmormenteze? Cine cugetă la tine? Te voi îngrupa eu! Eu 'ți voi săpa mormânt, eu te voi boci, eu 'ți voi fi preot, cantor! Și eu voiță firmă s'a ridicat, se cerce loc de mormânt.

Nu mult a cercat — înaintea picioarelor ei a fost grôpa gătiă, plină cu noroiu. Molul l'a scos afară iute, esundarea a înmuiat pământul și cu unghiile ușor a putut săpa grôpa. După aceea a cercat în jur muschiu, a cupțușit mormântul, ca Ionel se fie culcat pe mole. După aceea ăi a mers la iubitul ei, la îmbrătoșat la sărutat. Spre aș lua remas bun nu avea mult timp, căci sôrele acum era pe piscul muntelui. Trebuia să se siléscă. A scos cuțitul din tisăgul lui Ionel și l'a ascuns la sinul ei. După aceea cu putere supraomenéscă a ridicat trupul marelui bărbat și și l'a aședat pe glia (țermurile) mormântului. S'a coborât mai înainte ea însăși, după aceea cu precauțiune l'a retras în lăuntru și l'a culcat pe soțul ei. Intreg corpul lui l'a acoperit cu muschiu, numai fața i-a lăsată descoperită. l'a neteșit părul în lături, a privit lung în fața lui, după aceea la sărutat pentru ultima oră.

Dumneșeu cu tine lonele, amorul meu! Odihnescete în pace și mă ascéptă până te voi ajunge! Se întrăm de odată în raiu! După aceea a rupt mâneca spăcelului seu propriu, și cu aceea ia acoperit fața. Apoi a pus deasupra feței lui muschiu în abundență. A eșit din mormânt. A ingenunchiat pe țermurile gliei aceluia, și buzele sale au șoptit o rugăciune. S'a sculat din nou și până ce cu ochii inundați în lacrimi se uita în mormânt, buzele îi șoptese.

Ionel iartă-mă de te-ar durea ceva! Și cu aceste începe a trage pripită pe el pământ cu ambele mâni. Sermana, mai că i se rumpea inima, dar nu plânge. Dôr se încredea în ceea, că nu preste mult iar vor fi la olaltă. E gata cu înmormântarea și încă nu e întunecat de tot. Vitele lui Ionel vin până la Ileana și ochii lor înholbași de mirare și întrebare. Când pornim acasă? Unde e stăpânul nostru? Dar Ileana tôte aceste nu le vede, încă portă florii pe mormântul lui Ionel, ca sel apere pe soțul de săpare (se nu fie scos) în contra sêlbaticimilor. Blandele

vite se depărtéză încet singure mugind, țingălind, clopotind cătră staul (locul îngrădit) de nopte... ăi Ileana se grăbesce. În fine e perfect mormântul iubitului ei, încă și cruce i-a pus la cap. S'a întunecat. Ileana obosită șede la capătul mormântului, țice o rugăciune pentru fericirea soțului ei și pentru întărirea ei proprie. Apoi scote cuțitul și-l aședă lângă sine. Mă va scuti în contra lui Avram!

Leșinată se inclină peste mormânt.

* * *

De mult timp au dat preste trupul Ileanei, niște țeranți, ce au umblat pe aici. Acolo era culcată pe mormânt, era numai un schelet.

Dumneșeu ia fost păzitorul, că fiarele răpitoare nu o au rupt în mi de bucăți.

Dar pentru-ce sei fi făcut rău dacă numai schelet era trupul frumos, suleget și plin; na putut fi pradă cercată de animale. Mai mare jaf făcéu ele între vitele față stăpân.

Țeranți au aședat cadavrul frumos pe o șireglă de ramuri, de brad și au descins cu el în satul cel mai apropiat. Au depărtato dela mormântul iubitului ei spre a o îngrupa în pământ sfințit. Și mormântul lui Ionel l'a sfințit mai târziu, când locul acesta era scaldă, un preot, ce se recrea aici.

* * *

Așa-mi eneră mie istoria mormântului păstorului românașul meu vorbărel.

Mormântul sermanului Ionel de atunci e orfan, dar îngrijit.

Primiți ghiocci aici rêsar de sub néuă; omeniți, ce umblă pe aici trec pe lângă mormântul lui Ionel șoptind o rugăciune lină, ma fie care da și don lui Ionel, o cunună, un bruș, o ramură de brad, o piatră, un buchet de florii, prisosesc de la fie-care pentru mortul amorului, pentru mormântul păstorului. Pentru acesta se înmulțesc și crește mormântul.

Dar mormântul lui Avram e fără semn, ca și cum și însași natura l'ar fi judecat uitării.

Albia, so umplut cu petriți și cu vrêscuri. Ađi abia mai are urmă ceea adâncime.

Și-a luat în altă parte drumul, torintele șgomotos, ce numai arare orî curge.

(Fine.)

Autorul.

Anacreon.

Lasă, vântul — se ruiéscă

Printre fağı,

Nu-s alți să se iubéscă

Și ca noi se-și fie dragi!

Lăsă vântul să se jôce

Prin alună,

Ără noi, din polobóce

Se golim, — ca doi nebun!

Lasă, vântul — se alerge

Prin pustii,

Ără eu la tin' voi merge, —

Tu a mea dragă, se fi!

Lasă, vântul se mugéscă

Prin nori, sus,

Ca noi doi să se iubéscă

Ca noi doi — copilă, nus!

N. St. Viorescul.

Ce ați visat!...

— Conversare cu cetitórele. —

Ce ați visat astă nôpte?!...

Bon jour Mademoiselles — Bună diminéța copilite — bună ziua cocóne și coconițe!

Ce ați visat astă nôpte?

Este nôpte fără somn, — este somn fără vis, este

vis fără dor — este dor fără amor și amor fără copilite? Și amor fără o ființă ce-o iubesci.

„Dulce e a țice când sufletul jălesce,

„Am o ființă-n lume, ce seiu că mă iubesc!...”

În nôpțile de iarnă — este lungă vremea somnului,

pentru ca visurile să se potă juca cu inima noastră sirătă. Ce dulce mai e și o noapte lungă pentru sufletul doios, de aprinde fericirea barem în visul nopții — de a primi o îmbrățișare barem în altă lume, în lumea nopții; și de a primi o dulce sărutare dela ființa, ce-o iubesc — barem în deșertățiunea visului.

Se mă credeți Româncuțe tinerele — voi visuri de amor, voi Musele poeziilor mele — se mă credeți că o noapte de iarnă plătesce mult.

Și acum iarnă fiind, este drept aceea *acuma, sezonul visurilor* — a visurilor de iarnă!

Și cred că nu greșesc, — deși dacă aș greși m'ați erta, că femeia e bună — când susțin că dintre toți și dintre toate, visaza mai mult *secul gingaș femeesc?*!

Căci dora secul frumos e vis, — și ce mai cântec frumos ar fi „*Cântecul visului*...”

Daună că poezii din Bucuresci, pre cari atata îi lărmuiesc Ardelenii noștri, nu și-au luat obosala poetică se scrie „*poesia visului*,” și de ce valoare ar mai fi, — venind din Bucuresci!...

Bon jour copile!

— Bună dimineta, frumseți delicate!

Bună dimineta, ochi negri și căprii!...

„Pentru ochi ca naurile
„Ocolii pădurile

„Pentru ochii cei căprii
„Nu te-n dură acas' se răi?”

Ce-ați visat astă noapte? Așa e, că e lungă sânta noapte de iarnă — e lungă, lungă, ca pânza Penelopei! Mai cu samă în luna lui Decembriu sau cum îi dice Românul în „*Indreiea lupilor*,” când moșul Sore, tot alunecă în jos, tot în jos, cătră Africa, — pre semne iubescce lupta Burilor cu Englezii sau i dor de fetele lui Faraon cu tip arabic.

Serman Sore, cât ești tu dragă de frumos și curat, cum veți tu în mersul tău totă lumea, câte frumseți mai veți tu în calea ta, de la resărit și până la sfînit și totuși odată în an, în o lună, în posomorita lună alui Decembre, ești slab și fără viață, ba chiar stai se cași în afundimea Iadului lui Dante.

Da, în acesta lună, în „*solstițiul de iarnă*,” când Sorele este în crisa, carea 'și ajunge punctul de grea incercare în 25 Decembrie — după calindariul julian sau românesc.

— Serac Sore!

Seraci nopți, esclama Românul, că lungi mai sunteți, er servitorii și robii se bucură că le trece vremea în noapte, eră se dice „*noptea în vreme*.” —

Asemenea dice Românul că trece și *Postul*, în noapte! Ei, cocone, ce post?

Da, *post*, cocone cu mânuși, e *postul Crăciunului!*

Ei, ce — și nu-ți place; — apoi puneți atunci nume Pișta și Frantzi sau Hans!

Post dară și post fiind... este destulă vreme de recreațiune pentru cocone și domnițe — căci în post s'a rupt struna viorei și au amuțit organele.

Bucurați-vă și vă desfătați că „*după nor vine senin*” vinē *carnevalul* sau *fărșiangul*: Din nou se va încorda struna viorei și la joc, și la petrecere și la bal și la teatru și la danț și voie bună.

„Danțul cântul și amorul.
Sunt isvorul
Fericirii omenezci!

— A și poetul Bucovinei — „*Petrino*.”

Auleo, Dōmne când nu ar fi copile *rupte din sōre* și coconite cu farmec ca luna din August: când nu ar fi strună și arcuș, când nu ar fi joc, de ce trebă spuneți. — ar mai fi viața, adecă lumea și omenii, de ce trebă ar mai fi raiul pământesc, dacă mai este și adă vre-un raiu pe lume?

„Dă-mē, maică, după Neamț,
„Doră moiu hrăni de danț;
„Dă-mē, maică, după Domn.
„Doră moiu hrăni de somn!”

De somn?... E drep că țeranca și fata de roman nu mult dorm. Vara: E noptea mică. Iarna: E „*ședetōre!*” În ședetōre, cu furca la brēu, tōrce pân la cântatul cocșilor de mēdă nopte; tot tōrce și tot cântă:

„Fă-mē, dōmne, ce mi face,
„Fă-mē, dōmne, tulipan,
„Se fiu penă la Costan!”

Bon jour cocone și copile.

— Bună dimineta, ochi negri și căprii!

Ce ați visat astă noapte?

— Asta e trebă noastră, nui a d-tale! ești prea pretensiv, ești prea curios D-le, lasăte nu mai vrea se scii până și ce am visat!

Nu scii d-ta, că visurile sunt secretele omului și apoi paserea: „*mălaiu visază!*”

E, bine; coconețelor, totuși a trebuit se visați cu multe haine frumoșe, ce li veți primi ca cadou de crăciun, de la bărbații voștri; cu toalete după moda cea mai nouē — de carnaval, să vă presentați cu ele la „*Balul Reuniunii femeilor, la balul filantropic în ajutorul studenților morboși*: ca patrome ca regine, ca presidente balului!...

Și voi copile — nu ați visat, spuneți drept, acum în intervalul nopților lungi de iarnă, cu bilete de visita cu *corespundințe ilustrate* dela N. N. teolog a. IV. N. N. Doctoran din jură; N. N. candidat de avocat; dela N. N. profesore. Nați visat cu un peșitor mândru și frumos — mândru și *bănos!* Cu o nuntă frumoșă! Și în urmă, c t de bine vau stat *neveste*, și cât de dulce va suris bărbătelul, nebun de amorul vostru — curtizădu-vē și cântându-vē la ureche:

„Ah! Tu, ce ești o flōre,
„Ah! Tu, ce ești un crin,
„Crescută în rēcōre,
„In est parfum dirin!”

Ferice de voi nopți lungi!

Fiți bine cuvântate și cu visuri — desmerdate!

Așa e tinereta — așa sunt visurile de tineretă — dar vai pre mulți înșală visurile de tineretă. Nimic, pre pământ nu e mai înșelător ca visul, — și vai, în vrēsta vieții noastre, ce visuri mai avem, unul mai fatal, de cât altul; unul mai neguros, de cât altul!... Și de multe ori, dacă bărbatul, aruncat în valurile unei vieți agitate, sar lua gupă visuri, pōte că dar tot plânge ca vechiul filosof „*Heroclit*.” Și atunci, ce ar fi viața, de cât

un plâns și o durere! Dar nu; *Creștinului* și mai cu samă *Românului* nui este iertat se plângă. Pentru bărbatul forte și activ nu sunt lacrimi, lacrimile sunt a le femeilor și-a le copiilor!...

Curaj și speranță, activitate și perseveranță!

Acestea se ne conducă în viața noastră națională de acestea se fim pururea inspirați!

Căci:

„*Ferice e bărbatul, ce-și duce crucea sa;*
 „*E-n tocmai ca și bradul,*
 „*Ce stă pururea verde ori unde sar afla;*
 „*Prin riscole, furtune el trece și pășesce,*
 „*Ca sorele prin neguri, ca fulgerul, ce luceșee!...*”

„*Ferice de poporul, ce se în nainta*
 „*Cu crucea sa pe umeri... viața lui tot creșce*
 „*Și mörtea l ra uita.*”

Curagiu și speranță, activitate și perseveranță având se nu fim tristi. se fim veseli și se ne incedem în viitorul nostru, dacă nu am desperat în trecutul nostru.

Ca, se fim veseli și se ne bucurăm, se ne des-tătăm și petrecem cum scie Românul să se petrecă în țilele lui de bucurie, în prasnicele și sərbătorile sale la crăciun și la pasci etc.

Pentru acea: Sântul Crăciun se vă afle pe toți în pace și în sănătate, și se-l petreceți cu bucurie; la mulți ani!

(S)

Colinde.

Răsăritau răsărit...

Răsărita răsărit

Florile d'albe.*

Lucetër impodobit,

Trei crai dela răsărit

Cum pe ceriu mi l'o zărit,

Filosofii o agrăit,

Rënd, pe rënd, io întrebat

Să-i spue adevărat,

Că ce are de 'nsemnat

Ăst lucefër minunat.

Filosofii toți pe rënd

Grăitu-le-a ăst cuvënt

Că acuma de curënd

S'o născut un Domn prea sfânt,

Domn prea sfânt. pe ăst pământ,

Craii cum io d'auđit

So dus până la sfințit

Când la sfințit d'ajungea,

Inceput-o-a întreba

Unde-i născut Mesia,

Nime nu le respundea,

Nime scire nu avea.

Dusu-so la Rusalim

Dacă 'nlontru o d'intrat

Pe Irod mi l'o d'aflat,

Pe Irod mare impërat,

De 'ntrebat mi l'o întrebat,

Irod rëu s'o spăriat.

Și din gură le-o grăit:

„Mergeți și de li-ți afla

Când pe-aici îi înturna

Opriți-vë pe la mine

C'am de gând se vë țin bine.

Dar' Irod căne bërân

Gânditu-mi-o el gândit,

Se omóre pe cel sfânt,

Dumneđeu l'o pedepsit,

Cu chinuri l'o chinuit,

Cu bóle mi lovit,

C'a fost om rëu și păgân

Dușman mare la creștin.

Colinda ce-o colindăm

Domnului gazdă o lăsăm!

O Isuse...

O Isuse al meu prea sânt,

Demineața tea-i născut

Cu florî frumóse 'nfășat

C'așa Dumneđeu te-o dat.

Din ficioră te-ai născut

C'așa D-đeu a vrut;

Că lumea dintr'o'nceptut

In greu pëcat o căđut,

Pentru-a lui Adam greșelă

Tótă lumea-i in pierđelă,

Adam dacă o greșit

Domnul din raiu l'o gonit.

Sus in in pörta raiului

Pus'o para focului

Ingerei

D'ei mititei,

Serafimî

D'ei măricei,

Acolo se strëjuiescă

Și pre Adam sël oprescă.

Pe Adam și pe Eva

Căci o călcat porunca.

Adam când asta-o vëđut

Tare rëu s'o necăjit

Și din grain așa-o grăit:

* Se đice după tot șirul.

„Of Evă soția mea,
Veți tu că cu pofta ta
Am perdut fericirea
Am perdut pe Domnul sfânt
Și binele pe pământ.“

Sus în susul cel mai sus.

Sus în susul cel mai sus
Florile d'albe.*
Șed trei mii îngerei
Mititei și tinerei
Bunișori și frumoșei.
Da lângă ei cine șede?
Da z'o șede maica sfântă
Și din gură le cuvântă:
„Mei îngerei tinerei
Tinerei și mititei,
Mititei și cinășei
Bunișori și frumoșei,
Stați cu toții nmi bine
Că astăzi și Christos vine
Jos, jos, jos pe cel pământ
C'asa o vrut Demnul sfânt,

* Se repetese după fie care vers.

Jos pe locul păcătos
La pământeni de folos,
Că pământul e uscat
Și de păcate încărcat,
Că Adam s'o născut
Nimica n'o fost făcut,
Făr' cu Eva s'o sfădit
S'o sfădit și s'o certat
Din pom oprit o mâncat.
Dumnezeu că io d'aflat
Reu tare io blăstemat
Și afară i-o tipat.
Pentru aia-i de săltat
Și astăzi de bucurat,
Că Dumnezeu cel prea sfânt
Lumea mi a sloboșit
Din iadul întunecos
Fiei gazdi de folos
Ast' colindujă
Micuță.
Și pe noi ne dăruiască
Cu creșari
Din buzunori
Ca se creștem cu toți mari.

Culese de Theodor A. Bogdan.

Gramatica limbii române, pentru școlile inferioare, prelucrată după sistemul fonetismului moderat. Cu aprobarea Pr. Veș. Ordinariat dieceșan, de I. Papiu. Partea I. etimologică. Partea II. Șintactica. Partea III. ortografia și ortoepia. Ed. II. Gherla 1898.

— Recenziune critică. —

Acestea 3 părți de gramatică română pentru școlile inferioare, prezintă în totul o Gramatică completă pentru elevii școlilor populare inferioare; și carea precurgându-se, poate forma educațiunea instructivă gramaticală a elevului în un tot complet — în un cerc deplin — în o enciclopedia gramaticală. — Sunt scrise acestea 3 părți după fonetismul moderat; autorul însuși espune următoarele în Precuvântarea la Partea I, dicând și scriind: „Din acesta causă obvin și în Edițiunea II. forme de cuvinte, ce nu vor conveni fonetiștilor exagerați, inse susținerea și apărarea acestora este atât de fundată, în cât convingerea nu ma lăsat se le pot abandona din simplul motiv de a face pre voie la toate pretensiunile fonetiștilor moderni!“ — — —

Din punctul Didacticei sa imbinat în acesta Gramatică metoda sintetică cu cea analitică; din punctul Metodei sa urmat principiului pedagogic, de la ușor (per ascensionem et successum) la mai greu ad: la greu! Recensând în un sumar de ordine și paragrafic, — mai întâiu esaminăm în Partea I (etimologică), ce se introduce cu § 1. „Sunetele și semnele lor. — § 2. Silabele și cuvintele. § 3. „Limba.“ — § 4. „Impărțirea literilor după sunete și împreunarea sunetelor.“ Aci se tractează de vocală, consonantă, diftong. § 5. „Tonul și semnul lui.“ § 6. „Gramatica și impărțirea ei. — — — —

În multe școli populare române, am văduț de multe ori la rëndul Gramaticii, năcăjindu-se docentul cu școlariș săi. — căci tracta cu ei Dicerea s. propusețiunea! Anapodă gramaticală! Dacă nu cumva anapodă metodică; — de la sintacsă, i.e. logică gramaticală — la etimologia! Întăiu litera (slovă) s. sunet (character,) silabă, din silabă cuvânt, — din cuvânt vorbă și lucru ad. sustantiv, adiectiv și altele până la interjecțiune, și pre urmă având, ma scriind elementele limbii, — din acestea apoi

se formeș conceptele, județele, și — logica de vorbire a limbii, ad: propusețiune etc. etc. (sintaxă) —

Dar ce ar și ajunge o Gramatică a cutărei limbii, din carea ar lipsi una din acestea 3 părți?... Căci iacă noi aflăm ceea ce ne trebuie, ceea ce trebuie se ne trebuiească, și fără care sciința noastră Gramaticală în română e ne completă, aflăm ceea ce numai în una parte nu am afla. P. es. În Ortoepia (grafică) se propune în § 2. Scrierea literelor și unde se arată că cu literă mare scriem a) La început, după punct, după două puncte; și ar mai fi să se scrie, după semnul întrebării, semnul strigării și la începutul fie-cărui vers (rënd ord) în poemă poesie. b) Numele propriu și de dignitate — și ar mai fi să se scie, nume de popor, țeri, riuri pr. și terminii tehnici. — În R. II. la § 32. „Interjecțiunile“ aflăm tractându-se despre Semnele cetirei tonice, ca comă semi colon, punct, punct duplicat, semnul întrebării, al esclămării, parantezele, semnele citațiunei, punctele de sub înțelegeri (...) * și + sau semnele de îndreptare și de referire din jos. —

În cele mai multe școli sătesci și populare, cetirea sau lectura tonică se esecută ca un Deus ex machina, atât de mecanic și fără regula lepturică, în cât e păcat de peptul și gura pruncilor ce se strică cu cetirea!

Și acesta se pote mulțami numai desconsiderării semnelor tonice, ce sunt pentru școlă și prunci terra incognita. Terra incognita, pentru prunci, dar nu pentru învățator! Așa trebuie se credem, și credința se ne mântuiască dară! Și totuși câtă nepăsare! Și din nepăsare câtă daună! Și din daună cât rău pentru instrucțiunea română!... Apoi în cerere?! Ioan Moldovan se serie, fără nici o observățiune, **ion moldovan** sau **Maria Rus-maria rus**. La acest loc, ne vine în minte se ne mirăm,

cum mulți cărturari, — încă și preoți (de notari și dascăli face cronica) scriu tot mereu „luon“ în loc de „loan“ ori dacă vreau, chiar „lon?“ Am dis, mulți cărturari — dar nu toți. — Păcate românesce!

Având un învățator, laudata Gramatică și o va precurge, amăsurat capacității discipulilor săi, în un toiu complet. ex toto aliquid și nu ex toto aliquid și „ex toto nihil,“ fără de ați bate crerii cu tote regulele și esepțiunile (pentru cursuri mai superioare) — atunci nu va regreta fatigie și zelul său din un an sau perioadă ore care pentru cursul gramaticii; ad. a limbei naționale. —

Dicerea lui Rădulescu; „**Scrieți ori ce copii, numai scrieți românesce,**“ — sau: „Scrieți și celiți ori cum numai scrieți și celiți românesce“ e mai mult de o coloare poetică și din lumea

Turistii.

visurilor unui viitor de aur al Românilor renăscând. — Astăzi, pretindem imperios, și reclamă. — atâta calificățiune, în lumea pedagogică și dascălescă modernă fiind, reclamăm cu dor și insistință ca cetitul să se facă regulat și curat, luminat și cu înțelegere, est mod ca cetirea să se esecute, în tocmă ca o aria musicală, ce ține cont de cel mai mic semn sau notă! O cetire bună și la înțeles, e o cetire, carea folosese elevului mai mult, ca și cum ar putea ceti Apostolul ori Psaltirea fără nici o regulă, fără nici o artă tonică de artoepia gramaticală — fără nici un precept de limbă învățată. — Drept vorbind și scriind, în acesta Gramatică s'a ținut cont, pre cât s'a putut, despre recerințele sus amintite și de postulatele desiderate și desiderande în legerea limbei naționale, carea alătura cu religiunea, formează basa instrucțiunii începătorilor.

Numai cât învățătorii, procurând acesta Gramatică, o se o studieze chiar prelegând, — „doctus doctorem docendo docet.“ — Studiata odată și propu-ă, se o aplice apoi docintele la lectura din legendar. — Și numai o cetire după regulele gramaticali — poate face pre elev se vorbească frumos în limba sa și în viața sa, destingându-l de șola bucovne și de cei, ce nu fac șola. Va se dică singură Gramatică formează educațiunea limbei naționale, în mod corect și regulat; ea dă cultura în limba vorbită și scrisă. Mulți, doră; sunt cari bolesc de acest defect, mai cu samă în scriere — ei înșiși — dicem în scriere, căci dacă nu seim scrie, cum vom mai cei și ceti?...

Pe pag. 6 în Tr. Partea I. „Etimologica“ § 7. se incepe, „Secțiunea“ I. despre Părțile vorbirii, și și aci, după metoda șolei pedagogice germane și în parte și franceze. întâiu se produc esemple — apoi definițiunea regula, ca și cum sar imita modul de propunere periegetică — firesce în filosofă nu în gramatică. — Est mod sa pus în frunte esemplul: Șolaru mic învăță bine; el șede pre bancă. Acesta dicere cuprinde în sine, un subst. ntiv, un adiectiv, un verb, un adverb, un pronume, o prepusețiune. Din astă dicere, auctorul scoțe și desvoltă părțile cuvântărei, și nu seim, dacă acesta lecțiune este de o ora, sau în termin general pedagogic vorbind, formează o singură lecțiune de propunere?! Nici se potă pretinde, ca în o singură stagiune de propunere, din propusețiunea, pusă ca intențiune pentru desvoltarea teoriei analitice în Gramatică, să se potă concepe, adeva în prima în memoria șolarilor începătorii, conceptul de tote părțile orățiunei, ce cum se vede, se lecțiunează în o lecțiune. Din enumerarea pre pag. 8. ale celor dece părți ale cuvântărei, sar vedea, că sa consumat învățarea și priceperea lor. căci aci, apar părțile vorbirii enumerate în nr. de 10 cu și un epilog, subtras și scoș din cele prelesă mai nainte, — făcându-se adevă acum Resunatul lecțiunei, după metoda de instrucțiune modernă. Dacă acesta este așa — se bilantază acesta prin tractarea fiecărei părți de orățiune, separat pre larg și pre lung. Prin urmare, suntem recompensați prin planul de propunere și tractare din acesta Gramatică — pre paginile ulterioare. Părțile cuvântărei propunându-se și enunțându-se se schițază așa.

1. Substantiv, — șolar, carte.
2. Adiectiv, — bun, mic.
3. Verb, invită, cântă, era mai bine în infinitiv, a cânta, a învăța, etc. etc.

Și așa mai departe până la dece, inclusive!...

Aci, apoi se și dă o temă șolarilor.

Temă: Cereți în legendariu și spuneți, care cuvânt, ce parte a cuvântărei este! Și în legendar obvin mai multe, ca esemplele proaduse, la numărul de 10 a părților de vorbire. —

Fie-care parte a cuvântărei, ca să se învețe mai întâiu bine, trebuie multă zolă, și aducându-le mai multe în una, fie și în două sau trei propuneri, se potă ușor perde din memoria copilului începător, conceptul unuia, învățând îndată al altuia, confundându-se în urmă a le destinge.

Dar bine, credem, că întocmirea acestui plan în Gramatică de față, s'a făcut și conturat nu pentru propunerea pruncilor în așa mod, — ei sa făcut din punct de vedere Gramatică; ma sa făcut pentru învățator, ca mai ușor să se potă orienta în labidintul de Gramatică. Și nu credem în asta privința, se fi făcut esepțiune vre-o Gramatică, nu numai națională, — dar nici străină. deși metoda poftit de noi ar fi mai pedagogic, ad. mai practic, abătând atențiunea elevului de la alte lucruri s. concepte, și înverlindu-se memoria și puterea sa mentale numai pre lângă un singur punct și lucru.

Pre pag. 13 sub cap II. se tractează: „Numele.“ § 11. „Numele Substantive.“ Aci apoi elevul e în elementul său, el se ocupă de unul și acelaș concept al limbei române. În tractarea Substantivului, cu adevărat, sunt cele mai frumoșe lecțiuni, ce nu lasă nimic de dorit. Ma. sunt desvoltate aci legile Gramaticale în un mod prea larg, așa că adutul chiar, prea bine se potă folosi în studiul său privat, ce ar vrea se-l facă.

Ceva ar. căuta se facă și fonetiști. — E fără nici o lege (cum vrei așa o chiamă!) articularea cuvintelor după ei. Es. Cuptor, păstor. Ca artichu este l, — bine că a remas numai l; — acesta se pune la masculine și neutre. Ergo, **Păstor-l** articulat trebuie se fie, **Păstor-l**

Teoria cu prăcsă nebună. Dar nu, ei se ajută; le vine, băietul **u** lăpădat, în ajutor. Acest **u** mereu trebuie se-l aibă pre palmă, ca se-l întruță între **l** și substantiv. Ma am auzit și de o firmă de artele, numit **ulul** sau **ul**. Cum se-n tornă mașina lumii; odată era **lu**, în vremea mea, — acum din contră **ul**. Căci pr. es. subst. **pom**, cu art. **l** va se fie **pom-l** dacă nu va băgă un **u**, sau dacă art. nu va fi **ul**. Ergo, schidola de cuvânt **pom-l** se face **pomul**? Prin ce? Iacă **u**, ca un balast e dat afară de fonetiști, și iarăși **u**, e reclamat apoi tot de fonetisti ca un, *Malum necessarium*. — Nu știu aici ori unde, se validiteză apoi mai bine, cea ce dice ilustrul nostru auctor în *Precuvântarea la Ptea I. a Gramaticii presine*, că din acesta cauză... multe nu vor conveni fonetistilor exagerați; noi mai adaugem, că ceea ce predică dênșil credă cine vrea, — știți astăzi e libertatea conștiinței, și a... științei.

Numele sunstantive, prestau în acest manual o materia copiosă, prefiresce după sistemul fonetismului moderat. Din punct de vedere autodidactic și pedagogic, nu lasă nimic de dorit; în totul consistă regulă, — de la puțin la mult, de la ușor la greu, de la cunoscut la necunoscut. Sunt mulți, dicem și la acest loc, dacă cumva nu am mai dis, cari nu pun pond, pre gramatica etimologică, se îndestulesc, dacă tracteză subiectul și predicatul, și acesta li-e totă gramatica! — Unii ca acestia se nu-și crute atențiunea când vor auzi pre prunci fără gramatică și fără declinațiune, dicând: „Mărire tatălui și a fiului și a Spiritului sânt.” Se nu-și pregete a asculta și la cantorii bisericesci, cari rostesc crediul (Simbolul credinței) dicând: „Mărturisesc întrun botez, întrun iertarea păcatelor. „Sau în Tatăl nostru: „Și ne iartă greșele noastre pre cum iertăm și noi greșitelor noștri” etc. Prefiresce că prunci școlari de pre sate trebuie se învețe din gramatică numai elementele cele mai principale gramaticale, sau fontii generali cu regulele mai principale. D. es. genul numerul, declinațiunea articulată și ne articulată, adiectivul, concordarea, gradurile, pozitiv, comparativ și superlativ pr. și declinațiunea adiectivului concordat cu substantivul. Gramatica în școlile populare e de lipsă cu ferestra la casă prin care vine lumina de afară; ea este inima limbei materne, este ochiul limbei omenesce și pentru școlar perfecționarea cugetării și amorului pentru limba sa mareă națională.

În § 15 p. 21 se desvoltă foarte bine „Casurile substantivelor.” așa că clarificând casurile prin întrebări sub misse, sub înțelese, sau perantesiale, ca pentru Nominativ-cine? sau ce? pentru G. a cui? pentru D. cui? pentru accusativ Pre cine? sau pre ce. ce? vocativ (!) școlariul nu pote se vîna niciodată în confuziune. Se tracteză mai încolo despre 3 declinațiuni în a, u și e. Se înțelege, acestea 3 declinațiuni ne articulate, despre cari a tractat între alții cu multă rutină eruditul T. Cipariu, în *Elementele de gramatică pentru școlile inferioare*. — Sunt prea ingenios alese exemplele sau cuvintele predate în u temă de pre pag. 27

1.	2.	3.
Gardul,	Gradina	cade.
Cașitul	tață	taie.
Lumina	mama	arde.
Vaca,	vecina	pasce.

Asemenea în Tema (pag. 27.) „Formați propusețiunii din cuvintele următoare, așa ca cuvântul **al treilea** se fie în **Dativ**...”

1.	2.	3.
Prigul	strică	plăntele.
Florea	place	fetele.
Domna	crede	servitorea.
Mama	spune	ceva sora.

Se propun în acesta gramatică și 3 paradigme a Declinațiunii articulate, în a (Dömnă) în u (Domnu) în e (frate) — Tote pă țile cuvântărei sunt tractate destul de copios. — artichu, pronume, numeral etc. er tractatul Verbului nu lasă nimic de dorit, nici cu privire la teorie, nici cu privire la partea de aplicațiune.

Verbul auxiliar „*sum*” este conjugat pre pag. 73 cu 2 timpuri: Presente și Imperfect. Acest verb, ca infinitiv *esse* (fire) are și perfect, ca „*fiu*” perf. II. „*furēm*,” prea perfect I. „*fusem*” sau

„*fusesem*.” Pre perf. II. — am fost, futurul I. — „*voiu fi*,” futurul II. — „*voiu fi fost*.” Sunt o sumedenia de gramatici și limbisti astăzi, cari er 'și jocă rolul fonetic și aici, abătându-se dela sacrele și regulatele forme gramaticale. când scriu fără pă sare: „*Eu sunt*.” Despre acest verb tracteză autorul separat la pag. 91. — Verbul „*am*” dela rădăcina pare pag. 74 (avere) încă se pune în 2 timpuri, Presentul indicativ și presentul optativ. În paradigma p. 82 acest verb auxiliiază pre verbul „*arare*” în perfectul III. pre perf. II.

Verbul auxiliar „*voiu*” are numai un timp, Presentele indicativ. Sunt forte bine întocmite și Paradigmele de conjugățiune, în cadrul cărora se deliniează tote 4 conjugățiunile; ma în rubrica pertru conjugățiunea I. se arată verbele de 3 forme: ar, lucr, lăcrinez, — II. conjug. tac, umplu, III. cern. ej. III.

Ceramica pe domeniul coronei (Romania.)

„*dorm*,” „*doresc*”. Aceste verbe de paradigmă se conjugă prin tote timpurile mod: indicativ. — — —

Ce se ține de § 57. „Modul conjunctiv” în formarea perfectului, deși este acesta după totă regula sacra gramaticală, unde ad: se formează, punând în naintea Infinitivului scurt imperfectul verbului „*vrere*,” ca,

1. vream ara, umplea, cerne, dormi,
2. vream ara,

3 vrea ara, — nu este prea în us la poporul ardelean, — mai mult ca un provincialism, pre carea noi l'am auzit cântându-se în un vers din părțile ungurene, unde se întrebuințează.

„Că pre cine dorul pasce,
„Mai bine nu s'ar vrut nasce!”

Pag. 86; se tractează despre conjugățiunea verbelor anormale care prezintă și ele 4 conjugățiuni, dare, stare, lare, luare; — avere, mănere; — bere, vrere, facere; fire, scire, venire Verbe defectivă pag. 92. Pag. 93. Verbe impersonale și neutre: plouă, tună, fulgeră. Urmează adv. rbiul: „Sus bat dobele, jos pică negurile.” Apoi propusețiunile, conjuncțiunile (legativele) și Interjecțiunile — p. 96. și cu acesta se încheie Partea I.

Partea II. „Sintactica.”¹

Este partea cea mai atrăgătoare și mai iubită a gramaticii, deși în genere. Căci ce Sintactică, este, în țesătura sa foarte complicată. Aici se tractează nu de părți singuraticale ale orățiunii, ci de părțile singuraticale din forma și legătura expresiunilor, cuvintelor, dicerilor și cugetărilor, puse și vărsate în forme regulate de limbă vorbită; adoperate legilor de logică gramaticala, după natura și eufonia limbii proprii naționale. — Se înțelege de sine, că limba română, ca o limbă măreață și abundanță, în expresiuni, eufonii, și forme caracteristice, — ma ca o limbă veche și cu trecut istoric; ma ca o limbă trecută prin multe și varii epoce de dezvoltare și modificare istorică, cu multe limbi, în multe perioade fiind în atingere și fiind influențată, — ma, în fine ca o limbă, între limbele clasice, de o cultură indo europeană — trebuie se prezinte o Sintaxă a cugetării românești exprimate în forme orale și vii — din cele mai remarcabile, frumoase și interesante!...

În Sintaxa de carea vorbim, s'a depus în tractare școlastică, toate regulile cele mai fundamentale și exigente, ma poate mai multe, ca și cum s-ar fi cerut. Unele bucăți or lecțiuni (tractate) sunt tractate, în cât le încântă, pre cât de simplu, pre atât și de amplificat totodată! — Est mod, pre pag. 2 se lăsăm se urmeze în totalitate § 3. „Tractarea subiectului.”

„Subiectul stă totdeauna în nominativ, pentru aceea nominativul se dice cazul subiectului.

Subiectul poate fi:

1. Substantiv pr: școlariul serie, florile înfloresc. Inșă subiectul poate fi și.

2. Un pronume, care suplinesce locul numerului; pr: el cetesc etc.

3. Un adiectiv, un numeral sau orî și care alt cuvânt pus în locul numelui pr: Fricoșii fug. Unul serie.

4. Infinitivul, ba chiar și părțile cuvântărei neschimbate pot se fie subiect. pe: A minți e păcat. „Pre” este propusețiune.

5. Subiectul nu se exprimă, nici nu se scrie totdeauna în propusețiune, ci une ori numai se subînțelege, în acest cas subiectul este persoana verbului de predicat; d. es. Fugi! Aci se subînțelege subiectul — tu. Scrieți! voi. —

Temă: Spuneți câte o propusețiune în care subiectul se fie,

1. un nume propriu, de persoană;

2. un nume apelativ

3. un pronume,

4. un adiectiv și

5. un numeral!

Din § 4. Predicatul (pag. 3) se lăsăm se urmeze.

„2. Sunt inse unele verbe (neutre) și mai ales reflexive care numai de sine punându-se lângă subiect — singure nu pot: forma predicatul propusețiunii, pentru că nus în stare a spune ceva de plin, despre subiect, ci ca se are de plin starea subiectului, au lipsă încă și de alt cuvânt, care se urmeze după ele. Așa d. es. când am dice: Fratele se numesce, stelele se par, lenosii rămân; aci după formă se ved a fi trei propusețiuni, ale căror subiecte sunt: fratele, stelele și lenosii — iară verbele de predicat: se numesce, se par, rămân; inse nici unul din verbele acestea nu spune judecata orî cugetare de plină și înțelesă, pentru că nu se spune deplin cum se numesce fratele, cum se par stelele, și cum rămân lenosii, de aceea au lipsă încă de un cuvânt, care pus după ele, se are deplin cum se numesce fratele, cum se par Stelele și cum rămân lenosii? Deci dacă vom pune lângă fiecare din verbele acestea un cuvânt, care se ajute pre verb, atunci se va spune judecata deplină despre subiect.

De vom dice orî vom scrie: Fratele se numesce Antoniu;

¹ Acista sintactică e împărțită mai întâiu în 3 părți, capitule mai mari; A) Concordarea. B) Regimea. C) Topica. Apoi I. În Propusețiuni simple și VI. În Propusețiuni compuse.

Stele se par mic și lenosii rămân nepricepuți, în acest cas judecata despre subiect e spusă așa. cât se poate înțelege. Aci cuvântul, Antoniu, mic, nepricepuți se dice nume predicative și verbul numai în legătură cu ele formează predicat, iară verbul, se numesce se par, rămân, leagă pre subiectu numele predicativ ca și verbul ajutător sum etc. Drept aceea. a) Când verbul e în stare, ca singur se formeze predicat, ca în prop. focul arde atunci se dice că verbul predicativ este nedependent, etc.

b) Dacă verbul numai cu ajutorul cuvântului ce urmează după el formează predicat, el se dice dependent: . atarnător ca și în propusețiunile: Fratele (subiect) se numesce Antoniu (pred.) Numele care în legătură cu verbul formează predicatul se dice „Nume predicativ sau complement.

3. Numele predicativ poate fi substantiv orî adiectiv.

a) Când numele predicativ este adiectiv se concordă cu subiectul în genumăr și cas; d. es. Omul este muritor. etc. etc.

b) Când numele predicativ este substantiv și copula nu are altă însemnare, de cât că legă pre predicat de subiect, atunci substantivul predicativ se concordă cu subiectul în numer și cas. pr. Florea este plântă, boii sunt animale.

c) Dacă copula, orî alt verb care, leagă pre predicat cu subiectul poftesce după sine alt cas, nu cazul subiectului, atunci numele predicativ se pune în cazul poftit de copula orî de verb; d. es. Cartea este a școlarului. Luntrea române pre apă.

4. Când numele predicativ stă în loc de adiectiv, asemenea se pune în cas cu propusețiune; d. es. Eu sum în linisee.

Pag. 5. se trece la propusețiunea simplă pură și amplificată. Aici se tractează foarte frumos despre: Determinățiunea subiectivă și predicativă. D. es. școlarul diligent (determ. subi.) învață bine (determ. pred.) Căci alt cum se tractează întocmai pre larg, la regiunea verbelor, unde occur verbe, ce poftesce Genetiv, Dativ Acusativ, Dativ și Acusativ, pr. și două Acusativ; pag. 17. 18. 19. —

Pre pag. 9. se tractează despre „atribut” pre pag. 10 despre Apusețiune.

La concordarea verbului cu subiectul sau adus două regule pre care mulți le desconsideră, deși foarte necesari. anume.

a) Dacă în propusețiune sunt mai multe subiecte în n. sing. legate prin legățiunea „și” — verbul poate sta în singular orî plural.

Es. Calul și boul pasce: sau Calul și boul pasc.

b) Er dacă ca subiect sunt persoane diferite, verbul se concordă cu persoana cea mai diatăiu după gramatică. Es. Eu și tu avem bani. —

Nu putem, asemenea omite următoarele 2 regule la concordarea adiectivului p. 9. § 8.

a) Dacă sunt două sau mai multe subiecte de gen divers adiectivul predicativ stă în genul masculin; d. e. Regele și regina sunt onorați.

b) Dacă subiectele sunt lucruri, adiectivul predicativ sau se concordă cu cel din urmă: d. e. pânea și banii sunt prețioși, sau se pune în genul feminin n. plural; d. es. Pânea și banii sunt prețioși.

B. Regimea suppediteză cele mai bune regule și necesari, atât ca formă cât și ca fond. Aici se tractează de regia verbelor până la verbele cu 2 acusative. D. es. Creștinii numesc pre Christos, Mântuitoriu; asemenea regulei cu 2 acusative din sintaxa limbii latine: „Pericles hancit, collegam, in practura, Sofoclem.” Tot la acest loc se tractează de acusativil persoanei și de acusativil lucrului. D. es. Invățătorul învață pre școlar, carte. Urmează: Regimea adiectivelor. substantivelor. propusețiunilor, adverbialor și a propusețiunilor.

În fine § 26. Speciele propusețiunii simple. — P. II Propusețiunea compusă.

C. Topica sau localizarea, cu un adaus „Despre analizare.” p. 32. —

Partea III.

Ortografia și ortoepică.

Se tractează foarte minuțios și cu interes pentru dezvoltarea talentului de cetire și scriere din partea elevului. Ca se

recensăm și această parte, ar fi un lucru, ce near costa mult timp și scrieri. Lectorele și docentul se va convinge despre importanța ei, dacă o va studia cu diligență. — Cu toate acestea am păcătuț în contra regulilor de recenziune, dacă nu am reproduce aici pag. 16. § 10 p. 2.

„Dacă O stă în silaba a două de la capăt și în silaba finală urmăzează a sau e ca în pomă, pome, atunci O se pronunță cu sunet plecat spre a ca și oa pr. portă, porțe. Acest o plecat spre a are sunet derivat, și spre al distinge de O original se în samnă cu accentul (!) scriind: pomă pome, porțe a această regula eruditul auctor face o notă pre cât de nevineibilă la critică, pre atât de bine venită.

*) În acest punct se ved a-și contradice cei, ce susțin și propagă sistemul de scriere al fonetismului din punct de purcedere al simplificării, și totuși scriu, poamă, poame, poartă, poarte, ceapă, peana. în loc de pomă, — portă, cêpa etc. ca și când ar fi mai simplu și mai ușor, de a scrie ea și oa, de cât é și ô. — Tot așa și contradic și aceia, cari luptând pentru sistemul fonetismului pur(?) că adecă așa să se scrie cum se pronunță (?) și în năsuința lor de simplificare scriu: Pastor, pëcurar, och (de serie *ochi* e plural, de scie *ochiu* și taie crenga — risum teneatis!) mănunch; în loc de păstoriu ochiu etc. mănunchiu etc. pre cum se vor nisui fonetistii a elimina pre U din finea cuvintelor, este un lucru necontestabil, că acesta a esistat la capătul cuvintelor de atunci, de când au început a se stători formele limbei. Dovedesce această și împrejurarea, că în unele casuri e neapărat de lipsă, cum e la ar-

ticularea cuvintelor de II. declinațiune, unde pentru de a putea lega articolul de nume, avem lipsă neincunjurată de întrepunerea lui u (la ce sel mai și întrepunem când este?) scriind Domn, și articulând Domn-u-l (Inconvenient antinome!) Tot așa și la usuarea pronumelor în legătură cu verbul; pr. pus-u-l'ai; duc-u-mê. Se abstrage aci de la dialectul macedo-român!

În genere vorbind, orî ce critic ne preocupat trebuie se laude pre auctor, în fond și în formă, deși tipariul este nu tocmai corespondetor, mai cu sêma pentru o carte de studiu și de școlă. Și orî ce pedagog cu școlă, trebuie se admire pacința, ce se vede în espunerea părții de aplicațiune pentru acest manual. În genere vorbind, este pentru școalele populare, acest Manual, una din cele mai bune și copioase gramatici. Drept aceea o recomandăm învățătorilor noștri ca Manual bun și vast, pentru propunerea gramaticii în școalele populare, acărei propunere este una din problemele teoriei instructive, de cea mai mare importanță.

Puțin bărbăți sunt înse în diecesa Gherlei, înțelegem pre-oți, cari se fi dezvoltat pre terenul instructiunei, lucrări atât de bune și corecte ca Rev. D. auctor, de care este vorba. Dacă vom cugeta la operele sale pre teren bisericesc literar, pre teren școlastic, și pre teren chiar politic istoric, ma filosofic etnologice — ca în Recenziunea numită: „Calendaristică“ față de S. Măngiunea sub numele Argirobarb, trebuie se privim în densusul pre un Cipariu al diecesei Gherlane.

Censorul.

Aman séu Jom Purim.

Tragedie în 5 acte, cu un prolog.

(Urmare)

SCENA V.

(Se reprezintă Saloanul lui Ahasver.)

Ahasver. Aman.

Ahasver.

Din nou, am iara lipsă, de al teu strat luminat,
De aceea ađt la mine pre tine te-am chemat.

Aman.

Pre bine, o! Ahasver, al meu Domn și bun Rege.

Ahasver.

Aseultă dară Aman, pricepe și înțelege.
Cu ce aș sci mai bine, mai bin' se-npodobesc
Pre omul, cel înbesce al meu suflet regesc?
Ce prețin ar sci se alle un Rege, pre pământ
Se respălătescă densusul pre un om din Regnu-i sânt?
Ah! Spune-mi ce mărire, ma ce ceremoni,
Se dau, se fac, o, spunem, de cumva poți se sci?
A mea generosă, nu sci să se restringă.
Pre Ahasver în daruri, cin' pote sel învingă?
Și-apoi, când este vorba pre un om, se respălătesc,
Prin care numai, numai, eu pot se mai trăiesc?...
Un sfat cu înțelepțiune și acum pote nutresci!

Aman.

(Înparte: Cugetând că el este omul demn de respălă)

Din nou, pre a mea frunte mării împărătesci.

Ahasver.

Deci, spunem mai în grabă, mi spune a ta părere.
Pre cum a mea inimă poftește și și cere;

Aman.

Și sci că ce voui dice, — ma ce-ți voui sfătui,
O! Rege dăvei ordin, de loc a se-implini.

Ahasver.

Și ce sfat bun, ce vorbă, eu nu țam împlinit,
Și ce dorință cândva ți s'a zădărnicit?

Aman.

O! Cât de bun estî Rege, acesta sci prea bine...
Și cred că și de acuma vei fi așa cu mine?!

Ahasver.

Un Rege, bun se fie, și Ceriul încă cere,
Căci bunătatea este Regelui dotere;
Pre Sore și pre Stele, pre tronul meu răgesc
O! Aman, bunătatea e daru sublim, ceresc.

Aman.

Pre omul, al teu suflet, ce vrea al onora.
O! Rege, cu a ta haină sel lași a se îmbrăca.
Pre calul teu cel ager însuși se călărescă,
Pre cap se-i strălucea ca corona sa regescă.
Dar ea se fie mare onorea, dacă și place
Cu haina ta domnescă, sci cine se-l imbrace?
„Bărbatul, ce între alți e cu întâietate.“
Și acesta așa, călare, cel ducă prin celate
Sel ducă și se strige: „Așa se face așa
Cu cel, ce Domnitoriul, roiesce al onora!“

Ahasver.

Grăbesce dar, și caută vestimintul cel răgesc,

Și scote afară, calul cel mândru `mperătesc, —
Grăbesce apoi și caută corona strălucită

Aman. (Înterupându-l.)

La mulți ani se trăiască, Ahasverul nostru Deu!

Ahasver.

Imbracă `ncoronază cu mâna ta iubită.
Imbracă fără preget, se scif pre — Mardocheu.

Aman. (ca căra)

Ah!

Ahasver.

Și se ai grijă, corona bin' sei stee,
Er haina `mperălescă ca mine se o iese.

Aman.

Ah!

Ahasver.

Și se ai grijă ca frénul cel frumos
De aur, ce lucedesc, sel țină iu mâna sa...
Pre strade și pre drumuri vei merge tu pre jos
Pre lângă el și începe continu a striga.
„Așa se face celui, ce este credincios!”

Aman.

Ah!

Ahasver.

Ma înca-i dice mulțimei adunate,
Ce a sta privind prin Susa, frumoasa mea cetate.
„Plecați genunchii voștri, în sânta adorare,
Așa voesce al nostru puternic Rege, mare.

Aman.

Ah!

Ahasver.

Și încă în grabă, acest ordin plinesc.
De ce a ta privire se tulbură `n negresce?

Aman.

Și eu chiar se fiu omlu, *acesta se o fac.*
Cu Mardocheu, Evreul?

Ahasver.

Și nu-ți este pre plac? — — —

Au nu dișeși tu însuși sel ducă prin cetate,
Bărbatul ce între alții e cu întâietate?

Aman

Și ce merit făcuse, Evreul Mardocheu?

Ahasver.

De nu scif `ți voiu spune, ascultă dară en.
Acuma întro nopte eu nu putiuu dormi,
(Amar, când nu se putea sântirea linisci)
Și ca se-mi trecă nopte, mai iute, mai în grabă
(Ce crâncenă e nopte, când somnul e pribeg!
Lăsotam ca se între Eunuchii se-mi cetescă
Din cronice, inimamî puțin so liniscească.
Și când cetiră capitlul că eu se mor eram
Prin Teresiu și prin Bigtan, de alor plan de nu dam,
O palidă roață se puse prea mea frunte
(Ce trist când în memoria `ți vin întimplări cunte!
Și am întrebat de onorea, ce doră s'a făcut
Lui Mardocheu, căci densus al lor plan la sciut,

Mi s'a respuns: „Onore și daruri Mardocheu
Nu a primit!” Pre densus sel onoreze adi vréu!
Te du și cum grăitam așa vei face lui.
Tot omul se pricepă respłata Regelui!

Aman.

Ah! Ah!

Ahasver.

Me lasă singur, `ți dic acum, poți merge!

Aman (depărtându-se)

Ah! Ah! O! Morte vino, din lume, vin me scerge.

(Cortina cade)

SCENA VI.

Bigta, Setar, Zeres.

(Aman, fără consciință se duce acasă de Bigta și Setar.)

Zeres.

Pre Armuzd, vai, pre Armuzd, vai, ce véd ochii mei?
— E mort la veci, *cine?* Ah! Ceriule și Dei!

Bigta.

Cădu lovit la Portă, — lovit ca și de gută.

Setar.

Linisce, cer linisce!... O! Zeres, me ascultă!...

Bigta.

A fost la Rege, crede și de la el eșind,
La Portă am védut — eumai, pre Mardocheu, privind —
Că cade, *se restörnă*, și noi lam apucat,
Și aci la a sa casă — cu greu lam transportat.

Zeres. (cădind jos)

O! Mardocheu, *tot densus*, — vai lume mor și eu.

Setar.

Privesce — aci, colegă, un réu lângă alt réu.

Bigta.

Aid, frate, noi pre Aaman, în sus se-l ridicăm.

Setar.

E bine (ridicându-l ambiu) — dar scif frate că n'o se-l
desceptăm!

Aman (desceptându-se)

Ah! Lume `nșelătore, viața nențelăsă.
Ah! Deilor, durere în pept, ce ne apasă.
Dar rabdă, rabdă sufletu, săfocă-ți chinul greu,
— Vai mulți Monștrii vedutam acum în somnul meu.

(El privesce la Zeres)

Dar ce este cu tine — o! Servitor iubit,
Vai, iacă, *mortă este* — și nu vé în groziți?!

Bigta.

Védindu-te pre tine că zaci, fără putere
Cădu far' consciință sermana la miuere.

Aman. (Se aruncă pre densa.)

O! scolate descepta femea, dila mele!...
 Și tote vor fi bune, deși ađi tôte-s rele,
 Ah! Ce mi-ai facut mie, mișel de Mardocheu, —
 Vai, ce am pătit astăđi!... La tin' când cuget eu,
 Se pare că Tartarul 'l vėd în naintea mea.
 Muierea, vai, muierea e murtă acum ea.
 O! Deule, de mine tu nai ađi nicl o scire.
 O! Zeres, — mor eu eră, revinăđi in simțire!

(El recade jos, fără consciință.)

Bigta.

Vai, vai, din nou murit'a și murti sunt amăndoi.
 Se mergem decł afară, la ce stăm aci noi.
 Se vină Servi și Serve! Se facem cunoscut
 La Rege, ca pre Aman el nul are mai mult.

Zeres.

(deschiđiudu-și ochiđ și privind în jur, vede pre Aman, căđut jos.)

Setar.

O! iacă ea se scolă și ochiđ ia deschis.

Zeres.

Vai mort e, nu se scolă, trecuta'n Paradis.

Bigta.

Ba, crede, o, minune! Aman se descepta,
 Veđendu-te pre tine căđuta -- amar te-a plăns...
 Din nou, căđu el iară — și iacă-l unde stă,

Zeres.

Abia pot crede însă; — viața-i sa stins
 De mult, și acolo-n curte, acolo la Palat.
 Palat regesc se fii tu, se fii tu blăstămat!...
 Iubite Aman, scolă; te plâng și tu nu scil,
 Iubite Aman, scolă, pre lume mai revil

(Se lasă plângănd pe cl.)

(Cortina cade.)

SCENA VII.

Aman, Zeres.

Aman.

O! Rege nu mui asta de nu ai fi făcut!
 Mai bine a mea viață, so cei, de ai fi vrut!...
 Dușmanul se se-n nalțe eu nu am cugetat.
 Fatal este destinul, fatal și ne îndurat.
 Și încă eu, — ca Aman, sel duc în triumf, đeu!
 Și susa se, me vadă, pre jos, — și el călare:
 Amara dejosire, supliciđ, auguriu rėu! — — —
 Pre đei, aș vrea mai bine, se mor în graba mare,
 Se mor, se es din lume, se mor, se nu trăiesce.
 Cu Aman, el Mardoche, — amar me îngrozesc!
 Dar nu, muriva totuși — Evreul urgisit.
 Ahasver, o! Ahasver, acēsta a întărit.

Zeres.

Un semn pre rėu se-đi fie, o! Aman, dragul meu.
 Că tu te plecl acum, scil cui? -- Lui Mardocheu!...
 Io 'đi spun, 'đi sum soția, de densul te feresce,
 De el se ai tu tēma, pân' viu e și trăiesce.
 Ce tainic este timpul de mări, când nu se scie,
 De unde, de la cine, năcasul o se-đi vie; —
 Ființa, ce în lume, o cređi de încapace,
 Adeseori produce, ce nai gândit și face.
 Ai grijă, a ta steuă, se napuce a negri,
 Cu greu vei face-o érašl se 'ncēpă a luci.
 Dar nu! Curăđiu o! Aman, se nu uil cine ai fost,
 Bărbat vértos in fapte la gură și la rost,
 Trecutul tēu acuma se-đi dé îmbărbătare.
 Se nu te teml, o! Aman de orl și ce întimplare.
 Prin Susa 'l vei duce in triumf pre Mardoche,
 Și după acea indată lua-i vei capul sēu.
 Conjurăte pre Ormuzd, pre Susa te conjur,
 Ah! jóra resbunare, privesce și eu jur.
 Se numl vil înainte, aci-n Palatul teu,
 Pân' nul aduce eu tine capul lui Mardocheu!

(Cortina cade.)

SCIRI MĚRUNTE

Necrolog. Marióra Cz. Vlassa după un morb greu și scurt împărtășită fiud cu ss. sacramele ale murbunđilor și-a dat tinerul ei suflet in mările Creatorului la 25 Dec., órele 12 međul nopđil, in al 19-lea an al vieđil sale. Remășițele pămēntescil ale defunctei sa inmormēntat Joi 26 l. c. la 2 óre d. a. in cimiterul gr.-cat. din loc. Fiei țerina ușoră și memoria binecuvēntată!

Serbările de instalare a Mult Onor. Domn protopop Simeon Monda de paroch gr.-or. al Bistriței. ce sa ținut Duminecă in 22 Decemvre n. 1901. după următorul Program: 1 la 10 1/2 ore a. m. serviciu đivin și instalare oficiosă in capela gr.-or. 2. La 8 óre sēra cină comună à la carte in hotelul „Sahling“. Atăt la instalare cât și la cina comună a luat parte un ales și numeros public.

Atentatul contra lui Roosevelt. Din Paris se telegrafează că điarele deacolo publică amănunte despre un atentat săvirșit contra actualului president al Statelor-Unite. Pe când Roosevelt se plimba adică in societatea ambasadorului englez Pauncefotte, un anarchist a năvălit asupra lui se-l omore cu boxul. Ro-

osevelt însă, care este un atlet vestit, a apărat lovitura și i-a tras una cu pumnul in cap agresorului in cât acesta a căđut la pămēnt aprópe leșinat.

2 milioane și jumătate jucate in cărđi. Điarele maghiare și cele din Viena aduc amēnunte despre jocul de cărđi ce a avut loc in Viena, la lokey Club, între contele polon Potocky, și între Szemere Miklós. In jocul acesta contele polon a perdut 2 mil. și jumătate. Din acēsta sumă Szemese a căștigat 2 milioane și 75'000 coróne ér restul l'a căștigat un aristocrat austriac

După cum se scrie din Viena, M. Sa Monarchul auđind despre acēsta risipă de banl, s'a pronunțat forte aspru in contra jocului de hasard.

Producere de gaz pentru acetylen din petroleu brut. Revista engleză „Petroleum“ raportează despre o invenție de mare însămnătate și adecă: producerea gazului de acetylen din petroleu brut; după încercările făcute se produc din un picior cubic de petroleu 1500 picioare cub. de gaz. Este cunoscut că lumina acetylenului întrece in privința frumseđil și ieftinătăđil pe cea electrică; după noua metodă il este asigurată scestei luminil o

introducere universală, deoarece costul ei se reduce la un minimum; se lucră într'acolo, ca ori-când pericol de explozie se fie delăturat.

A P E L.

În vederea consimțământului general, cu care publicul român a întâmpinat inițiativa „Asociațiunii”: de a pune obiceiul *Felicitărilor de Anul nou în serviciul culturii noastre naționale*, subsemnatul birou adresează acum, în preșeara unei noue aniversări, un călduros apel către toți iubitorii culturii poporului românesc, ca și de astădată se adopte în număr cât se poate mai mare rescumpărare fondului „Casei Naționale.”

Lista rescumpărărilor se va publica în ziare și în o mică publicațiune festivă, ce pe ziua Anului nou se va trimite tuturor persoanelor, care își vor rescumpera felicitările.

Pe această cale vom menține părțile frumoase și plăcute ale obiceiului felicitărilor, ne vom reaminti prietiniți noștri, și ei își vor aduce a minte de noi, — gândurile noastre se vor întâlni, și uniți prin un frumos act al iubirii de neam, vom sărbători laolaltă noua aniversare cu inimă încălzită de cele mai nobile sentimente. De altă parte vom fi scutiți de o mare pierdere de timp și de eventualitatea penibilă, dar numai cu greu evitabilă, de a trece cu vederea la felicitările de Anul nou pe care-va dăruia prietiniți noștri.

La începutul secolului în care am intrat vom ridica prin obolul nostru pentru fondul „Casei Naționale,” un frumos monument începuturilor culturale ale poporului românesc.

Sibiu, la 18 Decembre 1901.

Biroul „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.”

Bibliografiă.

A apărut:

Dr. Mihai Szabo: **Drepturile și datorințele învățătorilor români.** a apărut și în traducerea românească, datorită d-lui Aug. Zaslo, prof. Arad și costă cor. 5 20 fil.

Învățătorii au acum două prețioase volume, care se ocupă cu drepturile și datorințele lor, bărbați specialiști vor cerceta într-o cât e mai preferabilă una celeilalte. De altcun e știut, că scirea d-lui Szabo a fost bine primită de dăscălișea magiară și d-sa ea specialist a și avut posibilitatea să cunoască mai bine ca ori ce, tălcuirea feliuritelor ordinațiuni ministeriale date în trebile scolastice. Tot la d-sa în Becseherecul mare se mai pot comanda următoarele scrieri în limba magiară: „Administrația comunală a învățămîntului poporal,” — „Evidența terminelor pentru agendele învățămîntului poporal” — „Despre asilele de copii” — ș. a. toate lucrări de mult folos învățătorilor.

*

A apărut „Calindarul poporului” pe anul comun 1902. (editura tipografiei pe acțiunii în Sibiu) cu un cuprins variat și ilustrațiuni frumoase. Se poate comanda dela „Tipografia” societate pe acțiunii în Sibiu.

Sub titlul „O fată de Tarabostos” roman de pe timpul Dacilor scris de Tit Chitul, tomul I, a apărut în editura tipografiei diecesane în Gherla. Opul este foarte interesant cu privire la istoria veche și la poporul român. Se estinde pe 270 pagini format 8° și costă numai 1 cor. 50 fil. plus porto. Se poate comanda dela tipografia diecesană din Gherla.

Recomandăm cu căldură acest roman interesant și frumos tuturor cititorilor noștri.

„Biblioteca Satenului” Nr. 2, a apărut și cuprinde o mulțime de **Colinde** de crăciun culesse din Câmpia Ardealului de Th. A. Bogdan învățător în loc. Prețul unui exemplar 20 fileri pl. porto.

Se poate comanda dela autor și dela tipografia A. Baciu în Bistrița.

Nou abonament

la

„REVISTA ILUSTRATĂ”

foiă enciclopedică literară.

„Revista Ilustrată” apare de 2 ori pe lună și costă

Pe un an 6 cor. (3 fl.)

Pentru România și străinătate 8 franci

„Revista Ilustrată” pe anul viitor 1902 va fi redactată de D-l Dr. Victor Onișor avocat, și va primi un alt format și clișeu titular frumos și bine acomodat recerintelor moderne.

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

Aducem la cunoștința on. public această nouă tipografie, provedută cu cele mai bune mijloce tehnice, aranjată după stilul cel mai nou unde putem esecuta ori-ce lucrări aparținătoare artei tipografice în cel mai scurt timp, precum :

Tipărituri de bancă,
BILETE DE VISITĂ
 Cărți și broșuri,
 Foi periodice,
 Bilete de logodnă,
 Invitări la nuntă,
ANUNȚURI,

Registre,
BILANȚURI,
 Compturi,
PREȚURI-CURENTE
 Cuverte,
 Anunțuri funebre,
CIRCULARE.

Comandele se esecută prompt, cu acurătetă, cu cele mai eftine și mai moderate prețuri.

Transportul comandelor dela 10 corone în sus il plătesce tipografia.

Condițiunile de plătire la tipăririrea de cărți, broșuri etc. sunt forte favorabile.

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

Compt